

Я. Е. Левченко

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2266-9760>

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Лю Чжицян

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2666-3924>

Аспірант кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ХОРЕОГРАФІВ

Стаття присвячена вивченню складових професійної компетентності вчителів-хореографів крізь призму генези естетичного наповнення цього виду професійної діяльності. Досліджується трансформація категорій естетичного в контексті розуміння компетентності у сучасному суспільстві. Пропонується розуміння естетичної компоненти професійної компетентності вчителів-хореографів як специфічної здібності, необхідної для ефективного виконання конкретної дії, володіння вузькоспеціальними знаннями, предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідальності за трактування поглядів та створюваних образів під час створення візуальних образів із розрахунку на певну реакцію виконавців та глядачів.

Ключові слова: компетентність, естетична компонента, вчитель-хореограф, освітній процес.

Постановка проблеми. Проблематика цієї статті зумовлена сучасною актуалізацією естетизацією життя як нової парадигми розвитку суспільства через емоційно-раціональної форми освоєння дійсності. Цим пояснюється підвищений інтерес до впровадження естетичних норм у професійну діяльність та повсякденне життя кожної людини. Не позбавлений цієї тенденції й освітній процес, тим більш коли мова йде про професійну діяльність та підготовку фахівців тих професій, в яких естетичний компонент є професійно визначальним. Сьогодні набувають нового переосмислення питання так званої прикладної та емпіричної естетики. Саме тому дослідження естетичного наповнення професійної компетентності крізь питання самопрезентації, попиту на професійну діяльність та фахівця, сприйняття результатів професійної діяльності, отримання задоволення від професійної діяльності, формування індивідуального стилю діяльності тощо стають запитаними у сучасному конкурентному середовищі освітнього простору.

Характерною ознакою зарубіжних та українських досліджень окресленої проблематики останніх десятиріч є орієнтація на виховання особистості з усталеним естетичним світоглядом на основі загальнолюдських цінностей та пріоритетів. Зокрема, висвітлюється роль естетичного виховання у творчому розвитку особистості (Д. Брунер, П. Еббс, Л. Рейд, Р. Скратон та ін.) [18, с. 1148-1151], роль різних видів мистецтва в естетичному вихованні (Г. Бентон, Дж. Веллей, М. Грін, М. Тіпета та ін.) [17, с. 81-84], специфіка естетичного виховання на заняттях з мистецтвознавчих, гуманітарних дисциплін (П. Брісон, Е. Вебб, Ч. Гайтекелл, Т. Пейтмен та ін.) [15] тощо. Також дуже широкого розповсюдження набувають методики роботи з девіантними дітьми та виведення людей з депресивного стану [14], ресоціалізації злочинців, роботи із суспільною думкою тощо засобами естетичного впливу [10].

У сучасній психолого-педагогічній літературі глибоко досліджуються різні проблеми вищої педагогічної освіти (М. Євтух, І. Зязюн, Т. Левченко, В. Луговий, В. Лугай, В. Майборода, О. Плахотник та ін.). Процес підготовки педагогічних кадрів в закладах вищої освіти висвітлюється в роботах Г. Борозної, М. Галагузової, Р. Літвак, Л. Макарової, С. Максимової, А. Мудрика, Л. Олиференка, В. Полішук і деяких інших дослідників. Проблема формування у студентів професійної готовності до педагогічної діяльності розглядали В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, Н. Тализіна, Н. Тарасевич, Л. Хитяєва та ін. В усіх працях, присвячених питанням загальної та професійної педагогіки, а також педагогіки вищої школи говориться про естетичне як компонент естетичної культури особистості та визначальний елемент духовного світу людини. Одночасно зазначимо, що питання професійної компетентності вчителів-

хореографів крізь призму генези естетичного наповнення цього виду професійної діяльності ще потребують окремого комплексного дослідження.

Метою цієї статті є дослідження засад формування естетичної компоненти професійної компетентності майбутніх вчителів-хореографів. Відповідно до мети стаття розв'язує такі завдання: дослідити розуміння естетичної компоненти професійної компетентності вчителів-хореографів; визначити; визначити місце естетичного у професійній компетентності фахівців, майбутніх вчителів-хореографів зокрема.

У статті були застосовані такі методи наукового дослідження: аналіз, синтез, вивчення документації, історичний – для дослідження еволюції розуміння естетичної компоненти у підготовці фахівців та компетентності; класифікації, групування та структурування – для виокремлення спільного та відмінного у підходах різних авторів та періодів; формально-логічний – для розкриття понятійного апарату.

Результати дослідження. Переходячи до розгляду основного матеріалу дослідження, вважаємо за потрібне ще раз наголосити на тому, що проблематика формування естетичної компоненти професійної компетентності майбутніх вчителів-хореографів розглядатиметься нами з позиції низки чинників – основ прикладної та емпіричної естетики, генези самого поняття компетентність у науковій та суспільній думці, процесів естетизації всіх сфер життя, у тому числі і професійної діяльності.

У сучасному світі функціонує велика кількість державних, міждержавних установ та громадських організацій естетичного спрямування: The American Society for Aesthetics (Американська естетична спілка) [15], The International Institute of Applied Aesthetics (Міжнародний інститут прикладної естетики) [19], The International Association of Empirical Aesthetics (Міжнародна асоціація емпіричної естетики) [20], The British Society of Aesthetics (Британська естетична спілка) [17], що свідчить про значущість питань прикладної та емпіричної естетики для розвитку суспільства, усвідомлення цієї значущості з боку громадськості та науки. Достатньо високим є рівень розробленості їхньої нормативної бази The Professional Responsibility [15], Constitution of the American Society for Aesthetics [20], The Status of the International Institute of Applied Aesthetics, The Status of the International Association of Empirical Aesthetics, The Charter of the British Society of Aesthetics [19]. Це свідчить про поступовий та постійний розвиток у галузі естетизації різних сфер життя. Підтвердженням є не тільки кількість, але й вік організацій та нормативних документів. Наприклад, Міжнародна асоціація емпіричної естетики була заснована у 1965 р. [19].

З переорієнтацією вітчизняної освіти на компетентнісну парадигму проблеми формування естетичних засад професійної діяльності, набули нового висвітлення у філософії освіти, педагогіці, психології тощо. Сучасний стан розробленості проблеми характеризується наявністю як робіт, присвячених безпосередньо питанню естетичного наповнення професійної діяльності, так і робіт, в яких вищезазначена проблематика розглядається у контексті іншого об'єкта дослідження.

Проблему компетентності, зокрема компетентності викладача, на різних рівнях аналізу розробляють С. Гончаренко (тлумачення явища компетентності), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), К. Корсак (цивілізаційна компетентність), І. Яшук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) [8, с. 142] та ін. На наш погляд, заслуговує на увагу напрямок наукових досліджень, що сформувався за останнє десятиріччя. Він присвячений проблемам формування естетичної культури, естетичного смаку у професійному становленні правників, естетико-етичних та морально-правових аспектів праці тощо. Естетична компонента тут розглядається як показник естетичної культури особистості, як невід'ємна частина професійної компетентності [2, с. 70].

Серед досліджень присвячених впливу естетичного на особистість та соціальної ролі естетичного як ефективного інструмента суспільної життєдіяльності, безумовно, основоположні засади були закладені Дж. Дьюї. У роботі «Демократія і виховання» Дьюї доводить, що в умовах демократії політичне виховання повинне включати естетичний компонент, оскільки естетична оцінка суспільних явищ є найбільш простою і тому найбільш доступною. Вельми важливим є естетичний компонент і для подолання суперечностей між національними та загальнолюдськими цінностями. Він передбачає не просто уникнення всього, що викликає ворожість і заздрість до інших, а й утвердження кооперації і співробітництва між різними групами, як наслідок – формування суспільного мислення [13, с. 37].

Продовжуючи дослідження генези естетичного у різних сферах життя, наведемо визначення естетичного виховання із «Педагогической энциклопедии» за 1968 рік: «Цілеспрямоване формування естетичних смаків та ідеалів особистості, розвиток її здатності до естетичного сприйняття явищ дійсності і творів мистецтва, а також до самостійної творчості в галузі мистецтва» [3, с. 800]. Якщо порівняти його з визначенням із «Педагогічного словника» за 2000 рік: «Виховання естетичне – цілеспрямована взаємодія вихователів і вихованців, яке здатне виробити і удосконалити у підростаючої людини здатність сприймати, правильно розуміти, цінувати і створювати прекрасне в житті і мистецтві, формування естетичної компоненти професійної компетентності майбутніх вчителів-хореографів» [4, с. 24], і з «Педагогічного енциклопедичного словника» за 2002 рік: «... процес формування і розвитку естетичної емоційно-чуттєвої і ціннісної свідомості особистості і відповідної їй діяльності під впливом мистецтва і різноманітних естетичних об'єктів і явищ реальності» [4, с. 327], у більш вузькому смислі естетичне виховання – «напрямок, зміст, форми виховної і методичної роботи, які орієнтовані на естетичні об'єкти реальності та їх якості, які викликають естетичні емоції та оцінки» [Там само], то зауважимо, що визначення останніх років є більш глибокими і охоплюють не стільки явища мистецтва, а й навколишнє середовище. На нашу думку, досить влучним і таким, що безпосередньо відповідає меті нашого

дослідження, є визначення С. Гончаренка: «Естетичне виховання – складова частина виховного процесу. Безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання спрямоване насамперед на виховання в людині гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах» [8, с. 119]. Саме це визначення містить завдання в галузі естетичної освіти і виховання, які повинні відповідати національним інтересам і світовим тенденціям розвитку, підготовці фахівців нової генерації, здатних виконувати свої обов'язки на високому професійному рівні, де естетичне виховання займає одне з чільних місць.

Виходячи із загальних стратегічних орієнтирів, освітні заклади визначають структуру освітнього процесу, в межах якої при великому розмаїтті моделей і типів освітніх закладів визначальна роль належить викладачеві. Тому його професіоналізм, професійна компетентність, загальнокультурний рівень є провідними, і не останню роль у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів-хореографів відіграє розвинений естетичний смак. Адже смак як суспільно обумовлена норма в оцінці прекрасного не тільки виражає здатність людини сприймати й оцінювати предмети та явища дійсності з точки зору їх естетичної і гуманістичної доцільності, а й виступає як духовна якість особистості, завдяки якій здійснюються духовно-творче, емоційно-образне сприйняття та естетична оцінка світу, як наслідок – формується відповідна дія.

Сучасний етап розвитку цивілізації висуває особливі вимоги до особистості. У нових умовах робиться наголос на творчу особистість, яка має неординарне мислення, здатна приймати нестандартні рішення, вчиняти дії у відповідності до обставин тощо. Освіта звернена до людини як до мети суспільного розвитку і найвищої суспільної цінності, при цьому важливим є конкурентне середовище в освітньому просторі. Формування такої особистості, за зазначених умов, значною мірою залежить від професійної компетентності викладача, у тому числі і вчителя-хореографа.

Сучасний напрям наукової дискусії в світі, в тому числі й до розуміння компетентності в професійній діяльності, пов'язані із закріпленням поняття компетентності в міжнародному правовому полі, а за вимогами сучасних процесів в освіті та на ринку праці – й у вітчизняному законодавстві. Проаналізуємо основні підходи та обґрунтування.

Згідно з концепцією соціального педагога і тренінг-консультанта з розвитку людських ресурсів та управління персоналом в організаціях Ж. Перре, компетентність – це взаємозв'язок між навичками, уміннями, ситуативною діяльністю й особистістю. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її виявлення. Вона органічно пов'язує одночасно мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності [6]. Угорський педагог А. Халаш у доповіді на конференції Ради Європи «Ключові вміння для Європи» (Берн, Швейцарія, 1996) підкреслює, що поняття «компетентність» визначає «реальну здатність застосування знань» [12, с. 15]. У свою чергу, Дж. Куллахан, ірландський науковець, який вивчає питання управління освітою, розуміє під компетентністю «загальні здатності, що базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, які особистість розвинула шляхом освіти та практики» [1, с. 413]. Останнє визначення є особливо значущим для нашого дослідження оскільки наголошує на практиці як шляху набуття компетентності, що є важливим у контексті підготовки майбутніх вчителів – хореографів до практичної професійної діяльності.

Певною віхою в дослідженнях змісту професійної компетентності стали дослідження британського науковця Дж. Равена. За визначенням дослідника, компетентність – «це специфічна здібність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі; володіння вузькоспеціальними знаннями, особливого роду предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії» [9, с. 6]. З цього визначення випливає, що компетентність максимально наближена до дії, в тому числі, й професійної.

Корисним для нашого дослідження є визначення маркетолога, який більше двадцяти років досліджував питання компетентності працівників у моделях максимально ефективної роботи, Сайм М. Спенсера. Він визначив компетентність як базову якість індивідуума, яка має причинне відношення до ефективного і/або найкращого, на основі критеріїв, виконання роботи чи в інших ситуаціях. Цікавим це визначення є через те, що науковець визначив базові характеристики компетентності таким чином. Компетентність є досить глибинною та стійкою частиною особистості й може детермінувати поведінку людини в розмаїтті ситуацій і робочих задач. Причинне відношення передбачає, що компетентність детермінує та викликає певну поведінку та виконання. На основі критеріїв – компетентність дійсно прогнозує хороше та погане виконання, яке вимірюється за допомогою конкретного критерію або стандарту [11, с. 9].

Отже, в професійній діяльності компетентність фахівця можна визначити як:

- базову якість працівника для успішного виконання роботи;
- специфічну здібність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії, володіння вузькоспеціальними знаннями, предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії;
- реальну здатність застосування знань у практиці;
- взаємозв'язок між навичками, уміннями, ситуативною діяльністю й особистістю;
- суму знань, розвиток практичних навичок і майстерності, «ноу-хау», формування ставлень і розуміння питань, що належать до професії в різних секторах економічного та соціального життя.

Варто зазначити, що за своїм змістом компетентність є категорією динамічною, до розуміння якої в науці та практиці існує багато підходів, але в розгляді основних компетентностей майбутніх вчителів-хореографів в цій статті використано вище означені характеристики.

Висновки. Грунтуючись на зазначеному аналізі місця естетичного у формуванні особистості та розкритті розуміння компетентності, можна сформулювати естетичну компоненту професійної компетентності вчителів-хореографів як специфічну здібність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії, володіння вузькоспеціальними знаннями, предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідальності за трактування поглядів та образів під час створення візуальних образів із розрахунку на певну реакцію, учнів, виконавців та глядачів.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що досліджуючи розуміння естетичної компоненти професійної компетентності вчителів-хореографів характерною рисою більшості сучасних досліджень є акцент на формуванні й вихованні естетичних почуттів, смаків, суджень, здібностей особистості, які спрямовані на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Визначаючи місце естетичного у професійній компетентності фахівців, зокрема майбутніх вчителів-хореографів, зазначимо, що естетична компонента допомагає емоційно-раціональному освоєнню інформації та подій, а також цей механізм є визначальним під час спрямування дії, практичної реалізації компетентності.

References

1. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. *Науково-методичний центр середньої освіти* ; Л. В. Сохань (ред.). Київ : Богдана, 2003. 520 с.
Sokhan, L. V. (red.). (2003). *Zhyttieva kompetentnist osobystosti : nauk.-metod. posib.* [Life competence of the person : textbook]. Kyiv, Ukraine: Bohdana. [in Ukrainian]
2. Калашник Н. Г. Естетичні смаки: їх витоки і формування. Запоріжжя. 2001. 344 с.
Kalashnyk, N. G. (2001). *Estetychni smaky: yih vytoky i formuvanya* [Aesthetic tastes: their origins and formation]. Zaporizhzhia, Ukraine: Prosvita. [in Ukrainian]
3. Педагогическая энциклопедия: В 4-х т. Гл. ред. А. Конрад и др. Т. 4. Москва, 1968. 911 с.
Konrad, A. (Ed.) (1968). *Pedagogicheskaya entsiklopediya.* [Pedagogical encyclopedia] V. 4. Moscow, USSR. [in Russian]
4. Педагогический энциклопедический словарь. Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. Москва, 2002. 528 с.
Bim-Bad, B. M. (Ed.). (2002). *Pedagogicheskiiy entsiklopedicheskiy slovar* [Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Moscow, Russia. [in Russian]
5. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України М.Д. Ярмаченка. Київ, 2001. 516 с.
Yarmachenko, M. D. (Ed.) (2001). *Pedahohichnyi slovnyk* [Pedagogical Dictionary] Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]
6. Перре Виано Жоао (2001). Бизнес-тренинг и консультации по обучению и развитию персонала. URL : http://www.training.com.ua/trainer/viana_zhao_perre (дата звернення 28.02.2019)
Perre Viano Zhao (2001). *Biznes-trening i konsul'tatsii po obucheniyu i razvitiyu personala.* [Business training and consulting on staff training and development]. Retrieved from http://www.training.com.ua/trainer/viana_zhao_perre
7. Професійна освіта: Словник / уклад. С.У. Гончаренко та ін. К. 2000. 327 с.
Nychkalo, N. H. (Ed.) (2000). *Profesiina osvita: Slovnyk.* [Professional education: Dictionary]. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]
8. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация, пер. с англ. Москва, 2002. 396 с.
Raven Dzh. (2002). *Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyyavleniye, razvitiye i realizatsiya* [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Moscow, Ukraine. [in Russian]
9. Спенсер-мл. Лайл М. Компетенции на работе: пер. с англ. Москва, 2005. 384 с.
Spenser-ml. Layl M. (2005). *Kompetentsii na rabote.* [Competences at work]. Moscow, Russia. [in Russian]
10. Халаш А. Г. Индивидуальные компетенции. Страсбург. Совет Европы. 1996 (DECS/SE / 96). 155 с.
Khalash, A. G. (1996). *Individualnyye kompetentsii.* [Individual competence]. Strasbourg, France. Sovet Yevropy. [in Russian]
11. Dewey, J. (1934). *Democracy and Education.* N.Y.
12. Raths, L. E., Harmin, M., and Simon, S. B. (1966). *Values and Teaching. Working with Values in the Classroom.* Colambus, Ohio.
13. The American Society for Aesthetics. Retrieved from <http://aesthetics-online.org>
14. The British Encyclopedia in 10 volumes (1963). Illustrated. Odhams Press Lmt., London, 2, 81-83.
15. The British Society of Aesthetics. Retrieved from <http://www.british.aesthetics.org>

16. The Columbia History of the World. The State of Culture Today. (1981). Happer&Row, Publishers Inc., N.Y., 1145–1165.
17. The International Association of Empirical Aesthetics. Retrieved from <http://www.ume.maine.edu/~iaea>
18. The International Institute of Applied Aesthetics. Retrieved from <http://www.lpt.fi/io/index.html>

Levchenko Y. E.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of English Philology Department, H.S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University*

Liu Zhijian

*PhD student of Pre-school,
Elementary and Professional Education Department
of H.S. Skovoroda National Pedagogical University*

FORMATION OF THE AESTHETIC COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF FUTURE TEACHERS-CHOREOGRAPHS

The article is devoted to the study of the components of the professional competence of teachers-choreographers through the prism of aesthetic filling of this type of professional activity genesis. The transformation of aesthetic categories in the context of understanding competence in a modern society is researched. The understanding of the aesthetic component of professional competence of teachers-choreographers is offered as a specific ability necessary for the effective performance of a concrete action, possession of highly specialized knowledge, subject skills, ways of thinking, and also understanding of responsibility for the interpretation of views and created images when creating visual images based on a certain reaction performers and spectators.

The emphasis in the article is on the problems of formation of aesthetic feelings, tastes, judgments, abilities of the individual, which are aimed at developing its ability to perceive and transform reality according to the laws of beauty in all spheres of human activity. The place of aesthetic in the professional competence of specialists is due to the fact that the aesthetic component helps to emotionally rational development of information and events, and this mechanism is crucial in the direction of action, the practical implementation of competence.

The article analyzes general strategic guidelines of modern education. In accordance with these guidelines, educational institutions determine the structure of the educational process, also the decisive role, which belongs to the teacher' work. Therefore, professionalism, professional competence, general cultural level of the teacher is the leading characters in professional activity. An important role in shaping the professional competence of future teachers-choreographers plays a developed aesthetic taste. Aesthetic taste as a socially determined norm in the assessment of beauty not only expresses the ability of a person to perceive and evaluate objects and phenomena of reality from the point of view of their aesthetic and humanistic expediency, but also it acts as the spiritual quality of the individual, through which spiritual, creative, emotional-perceptual and aesthetic the assessment of the world, as a result – the corresponding action is formed.

Key words: *competence, aesthetic component, teacher-choreographer, educational process.*

Одержано редакцією 28.02.2019

Прийнято до публікації 6.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Л. Г. Калашиник